

PEIDUS PÄRAND › Paide Muusika- ja Teatrimaja vitraažide autor lähtus sisearhitektuuri mõtestavast ruudu motiivist

XX sajandi jooksul etapiti suurt tähelepanu pälvinud monumentaal-dekoratiivkunst on riigikordade vahetudes olnud tunnistajaks laialdasele unustusele ja hävingule. Sageli vaadeldakse selliseid taieseid kui midagi «nõukaaegset» ja ideoloogilist. Tegelikult on enamik neist omaaegsete kutseliste- ja tippkunstnike looming, milles esineb harva otseseid seoseid nõukogude võimuga.

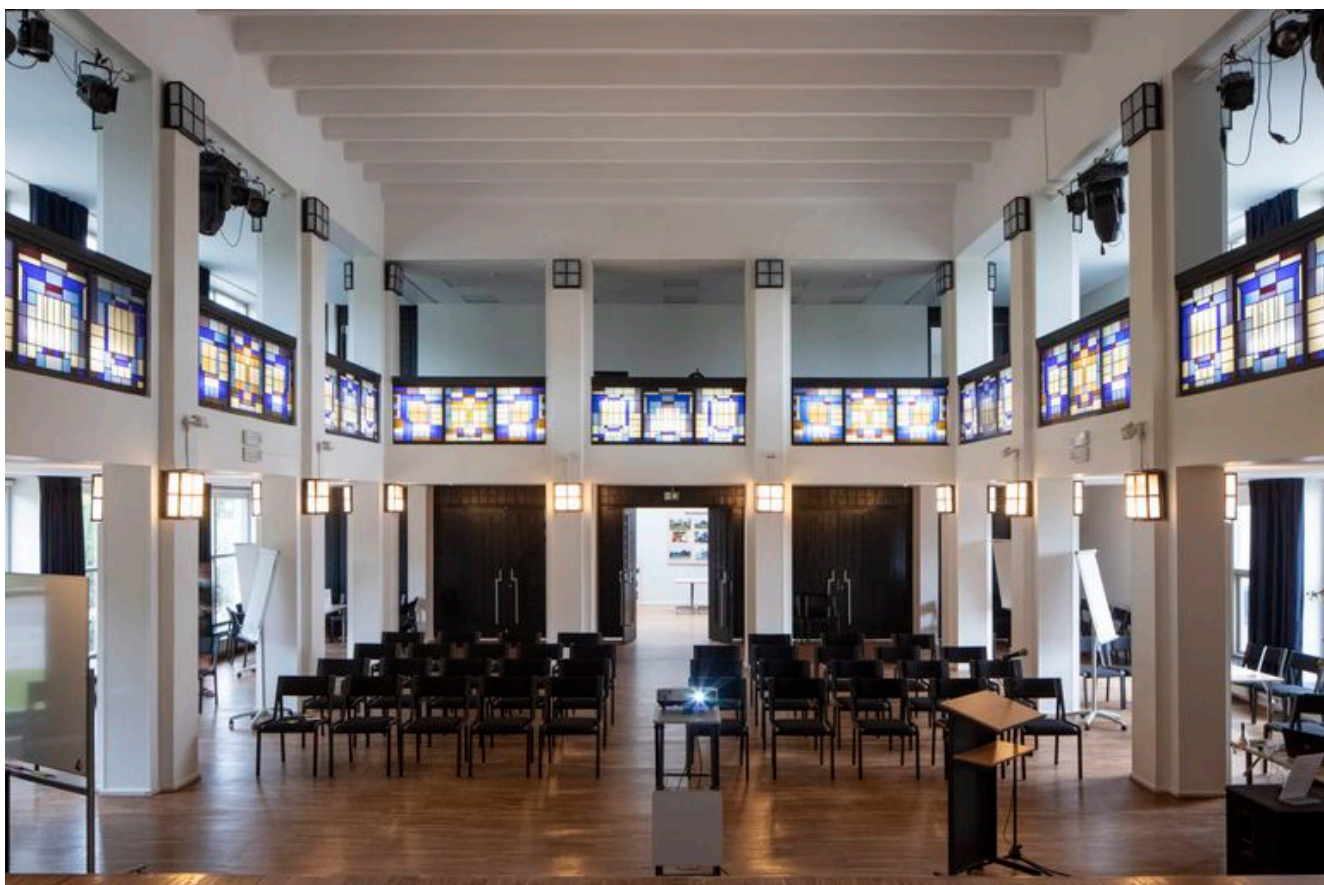
Paide Muusika- ja Teatrimaja vitraažide autor lähtus sisearhitektuuri mõtestavast ruudu motiivist

Kaarel Kurismaa vitraažid Paide Teatri- ja Muusikamaja väikeses saalis, 1984–1991.
Foto: EESTI ARHITEKTUURIMUUSEUM

[Paide kultuurimaja](#) (arhitekt Hans Kõll, 1984–1991) on esimene 1980. aastate postmodernismi esindav arhitektuuriobjekt Eestis, mis on tervikuna muinsuskaitse alla võetud (alates 2016). 1980. aastaid iseloomustas muutuv majandusmudel – Lääne eeskujust ajendatuna püüdis Nõukogude Liit arendada oma tarbimis- ja rekreatsioonikultuuri, mille tagajärjel ilmusid Eesti linnadesse mahukad kultuuri- ja meelelahutusobjektid. Paljud nendest ehitistest olid väikelinnade tavapärase

inimmõõtmelise skaalaga võrreldes hiiglaslikud, mida omakorda rõhutas postmodernistlikule ehituskunstile omane stiililise monumentaalsuse püüdlus.

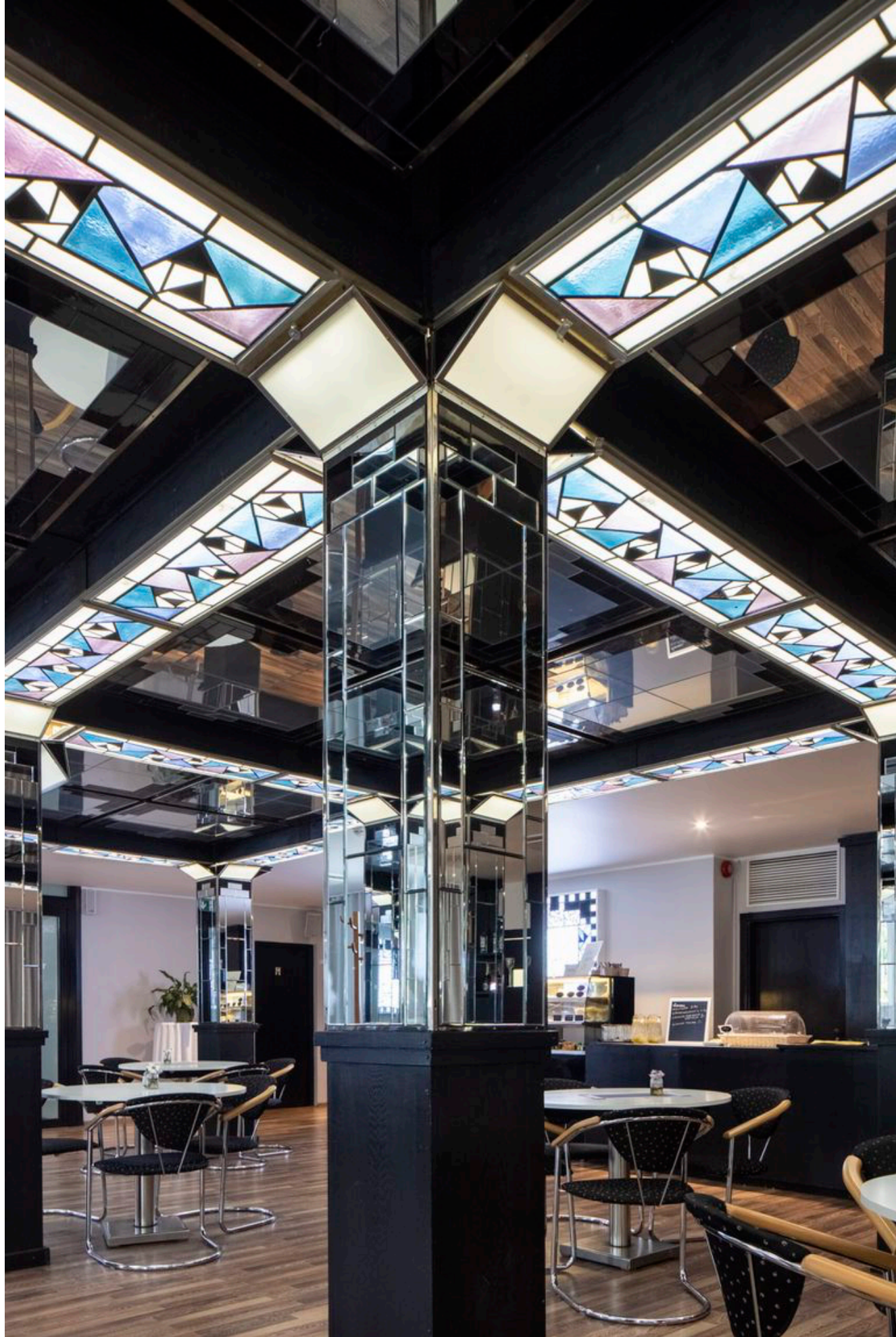

Kaarel Kurismaa vitraažid Paide Teatri- ja Muusikamaja väikeses saalis, 1984-1991.

Foto: Martin Siplane

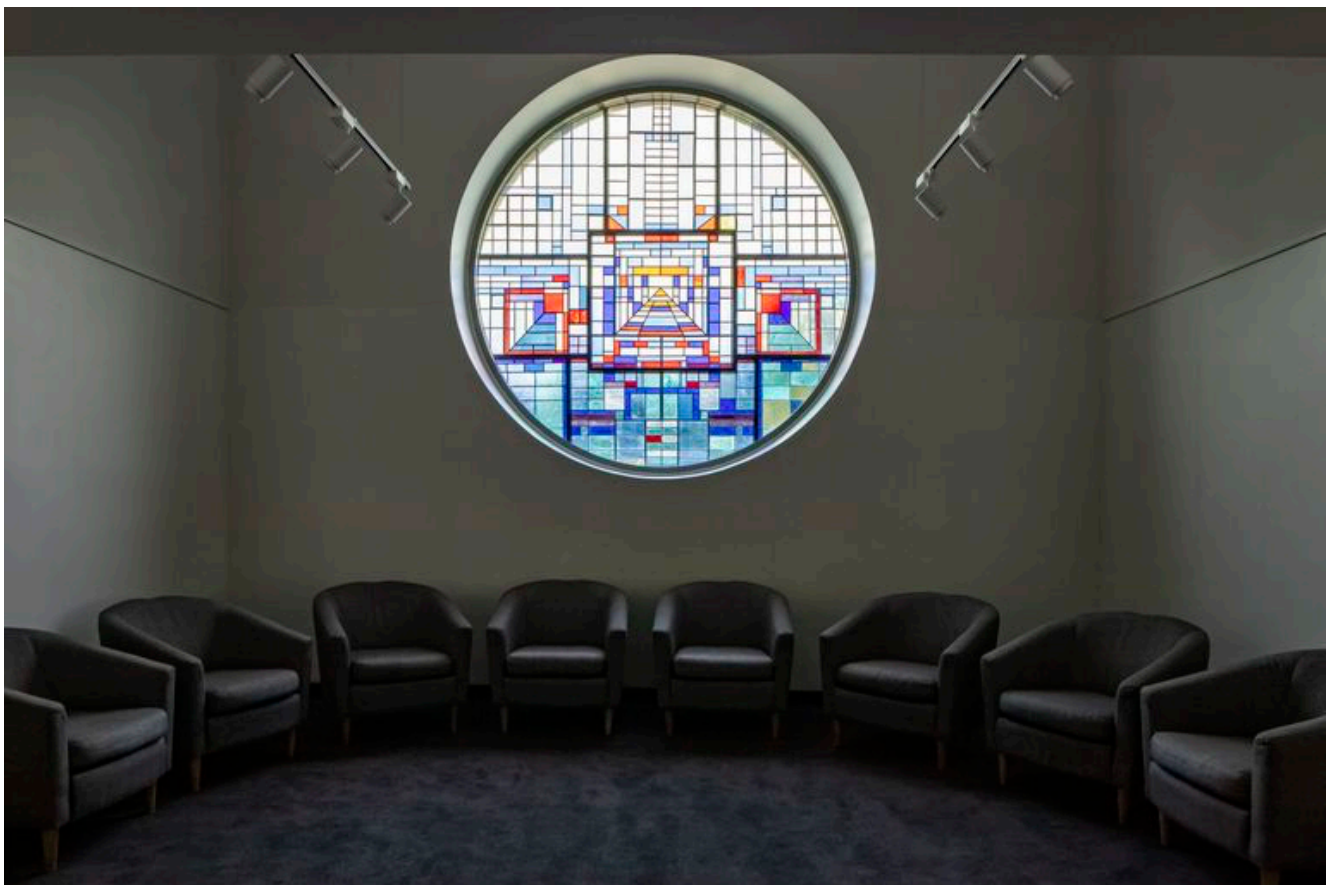
Hoone interjäär (sisearhitektid Tiiu Pai ja Taimi Rõuk) ning eksterjäär moodustavad ilmeka sünteesi, mille läbivaks motiiviks on ruut. Seda on kasutatud nii põrandatel, ehisseintel, laepaneelidel, akendel, valgustitel, siseustel, mööblil kui ka prügiurnidel. Sisekujundusele andsid viimase lihvi spetsiaalselt valmistatud kunstiteosed. Kultuurimaja kutsuti kunstiliselt kujundama Kaarel Kurismaa, kes oli selleks ajaks ruumikujunduses tuntud tegija, olles loonud kineetilisi objekte nii Tallinna Postimajale kui ka restoranile Gloria. Kurismaalt telliti kohviku välisakende vitraažide, tantsusaali rõdupiirete ja

peasissepääsu ilmestava ümarakna vitraažide kavandid. Nii nagu paar aastat hiljem valminud Eesti Rahvusraamatukogu puhul, andis fassaadile paigutatud kirikuarhitektuurist laenatud ümaraken (Kurismaa teos kannab nime «Valguse rütm») kogu hoonele pühaliku ilme. Nii ümarakna kui ka rõdupiirete 27 paneeli puhul lähtus kunstnik sisearhitektuuri mõtestavast ruudu motiivist. Visuaalselt lihtsad mitmevärvilised kompositsioonid meenutavad Theo van Doesburgi 1920. aastate konstruktivistlikke vitraaže.

Kaarel Kurismaa vitraažid Paide Teatri- ja Muusikamaja kohvikus, 1984-1991. Foto: Martin Siplane

Hans Kõlli Paide kultuurimaja projekti alusel valmis ka Põlva kultuurimaja (1991), mis aga kokku kuivanud eelarve tõttu n-ö säästurežiimil valmis. Kui Paides katavad fassaadi dolomiitplaadid ja krohv, siis Põlva kultuurimajal tuli leppida varjamata silikaattellistega. Askeetlikum sai ka interjöör, sest tervikliku sisekujunduse asemel pakkusid pidulikkust vaid üksikuid detailid, nende seas Kurismaa poolkaarekujuline vitraažaken (1989). Paide kultuurimaja autentne sisekujundus on hästi säilinud. Aastate jooksul on Kurismaa teostest kaduma läinud vaid tantsusaali lava seina ilmestanud vitraažid. Hiljuti tõsteti kohviku aknaaukudest maha vitraažid, mida nüüd eksponeeritakse valguskastide abil kohviku seintel.

Kaarel Kurismaa vitraažaken Paide Teatri- ja Muusikamaja fassaadil, 1984-1991. Foto: Martin Siplane

Valmimisaastad: 1984–1991

Aadress: Järva maakond, Paide, Pärnu 18

Autor: Kaarel Kurismaa

Tinavitraaž

Ehitismälestis nr 30768 (kunstiteosed eraldi mälestised ei ole)

Tekstid ja fotod pärinevad Muinsuskaitsepäevade jaoks koostatud näituselt «[Monumentaal-dekoratiivkunst Nõukogude Eestis](#)».

Soovitame lugeda